

Posudek magisterské diplomové práce
Dominika Paukertová, BSc.
Umělá inteligence ve světle sociální vědy
Fakulta humanitních studií University Karlovy
obor sociální a kulturní ekologie, 2022

Úvod

Připustíme-li, že umělá inteligence (dále i UI) přes veškeré výhody, jež nabízí, je fenoménem typicky ambivalentním, tedy současně i jedním z globálních rizik, je její volba jako tématu diplomové práce na oboru sociální a kulturní ekologie zcela logická. V krizi věd kořenící někde právě před sto lety a v situaci, kdy je opakovaně diskutován a zpochybňován přínos společenských a humanitních věd pro uspokojení lidských potřeb, náleží propojení *společenských* věd s UI k oboru sociální a kulturní ekologie dvojnásobně.

1. Obsahová stránka

Výstižný abstrakt uvádějící vše podstatné včetně metod a ještě silněji podrobný a logický obsah povzbuzují k četbě jak tím, které z odborných či publicistických výrazů čtenář zná, tak tím, jaké množství jich *nezná*. Ujistění, že o vtip nebude nouze, poskytne kurzívou psaný „test“ na začátku úvodu (uspěl jsem, ale jen proto, že jsem lingvisticko-sémanticky citlivý na nepřesnosti typu „*byla zvolena tato diplomová práce*“ – a že jsem téma DP znal. Využívám této příležitosti, abych varoval před podobnými atrakcemi v průběhu obhajoby: věřím, že zábava by byla výtečná, ale bojím se, že komise by se výroku v konečném čase nedobrala). O porozumění problematice i vtipu autorky svědčí i další „živá“ místa textu: „Člověk není proměnná“.

Teoretická část práce je vzhledem k novosti tématu obzvlášť důležitá a úlohu zasvětit čtenáře nepochybně plní. Menší výtky: chybou je zaměňovat UI jako *obor lidské činnosti* (DF na str. 13) a *fenomén* (možná i spontánně vznikající, přestože na umělých, tj. ne-lidských základech), nehledě k tomu, že cit. definice definuje kruhem; viz též dále v závěrečném hodnocení.

V metodologické části autorka prokazuje porozumění metodám, stanoví kritéria výběru rozebíraných autorů a zdůvodňuje výběr i jejich počet. Platí zde, a dále se potvrdí, že méně je více.

Úvodem analytické části jsou představeny klíčové pojmy pro podrobnou analýzu vybraných textů (riziko, důvěra a budoucnost), za níž následuje diskuse a závěr práce shrnující dosažené výsledky.

2. Práce s literaturou

Práce s literaturou je celkově přijatelně pečlivá a přesná. Autorka až na výjimky přesně parafrázuje, interpretuje i cituje, opírá se o dobře volené citace, rovněž volí výstižná motta a v neposlední řadě pěkně překládá z angličtiny. Chyby (zejména zmíněné ve 3. části posudku) se tak netýkají výzkumnické nebo vědecké neschopnosti, ale jsou zaviněné – laxností? spěchem? chybějící poslední kontrolou?

Nevadí, že Paukertová cituje sekundární zdroj (činí tak korektně); spíše je na obtíž, že napíše chybně jak citovaného autora, tak autora sekundárního, takže honba na webu za Johnem Hauglenadem citovaným Nillsonem (správně John Haugeland a Nils Nilsson, v celém textu vcelku nestranně 11x chybně Nillson, 9x náležitě Nilsson) je celkem dobrodružná (str. 15), podobně je zavádějící vědec Pattie Maes, což je profesorka na MITu, nebo Gary Kasparov – a lze uvést mnoho dalších prohřešků...

Za zmínku však jistě stojí i nadprůměrné zastoupení cizojazyčné literatury v celkově plně postačujícím počtu dobře vybraných standardních, ale většinou méně známých titulů, jak primární, tak sekundární a internetové (o jisté nedostatečnosti v oblasti metodologie viz jinde). Vzhledem k tomu, že na dokladování citacemi je textologická interpretace do jisté míry založena, je dobré zopakovat, že až na výjimky je způsob citování nebo převyprávění textů po obsahové stránce zvládnut uspokojivě.

3. Formální stránka

Práce obnáší 107 normostran, což je rozsah na humanitní škole a vzhledem k tématu optimální. Obsahuje všechny povinné náležitosti včetně projektu, až na drobnosti v bibliografii v řádné jednotě a kvalitě, a vzhledem k tématu i přílohy netradiční, vypovídající a vtípné. Jazykový model GPT-3 určitě ještě potřebuje hluboce studovat trópy Karla Hynka, zatímco na skořápkové instituce Anthonyho Giddense u Karla Havlíčka vytvořil v kontextu diplomky aluzi náramnou!

Úlek hned v úvodu „zda *dokázali* společenské vědy anticipovat...“ (tedy ony vědy jako *podmět*, str. 0 – nečíslováno) vystřídá poznání, že hrubé chyby včetně pravidelných chyb v příčestí nejsou bohužel vůbec ojedinělé: „technologie a postupy, které byli...“ (str. 11); „hlasový asistenti“ (str. 13); „... po které přestali vládní agentury výzkum financovat“ (str. 16) *atd.*

Skutečně jen ukázka:

„ten stejný“ namísto „ten samý“ (odepřu-li si již zřejmě archaicky zapadlé zájmeno ukazovací „tentýž“ (str. 9); jako muzeál si nejsem zcela jist ani obsahem pojmu „balící hláška“ na téže straně)

„... že nejste sami.. AI je nejen průlomovou technologií zjednodušující život a zkvalitňující procesy, ale i v lidech budí obavy často oprávněně.“ (str. 9 – interpunkce, slovosled: 1 chyba na půl řádku); „Jedním z hlavních rozdílů mezi symbolickou AI a strojovým učením jest místo kde k tomuto učení dochází. Při strojovém učení se algoritmus nejčastěji učí pravidla během...“ (str. 15: 1 chyba na půl řádku); „Ale také z nejasných představ lidí o ní díky vysoké bariéře expertního vědění kdy až do nedávné doby laik čerpal informace pouze médií a sifí.“ (str. 45: z nepočítaných chyb zdůrazňují jen tyranické „sifí“)

vyšínutí z vazby: „Lepší porozumění by mělo přispět k větší věrohodnosti a důvěře v AI.“ (str. 12)

psaní velkých písmen (Evropská Unie, str. 12; Pražský Golem [str. 20]; Filosof [str. 22])

záměna podmětu (poslední odst. na str. 13)

nerozlišování psaní číslovek základních a řadových, hanebná interpunkce

překlepy, typografické chyby:

psaní uvozovek: místy „Co je to umělá inteligence?““, „obsah “na míru”.“ (str. 11) a mnohde dále, vč. častých ostrých uvozovek „““ (str. 12); chybné psaní je mnohem častější než správné; nerozlišování spojovníku a pomlčky

„že je to algoritmů se schopností“ (str. 11); „tuto definice“ (str. 12); „nedokáží myslel“ místo „nedokáží myslet“ (str. 13); „neuronony“ (str. 16); „kruhového“ (str. 79)

Gramatických chyb včetně hrubých, typografického lajdáctví a bohužel i stylistických nepřesností (v jinak celkově svižném a vtípném, rozhodně ne konzervativním vědeckém stylu) je tolik, že i méně citlivého jedince skutečně při vnímání textu **ruší** (Aristotel! [str. 21]); Gary [6x] vs. Garry [1x...]; po straně 16 jsem přestal chyby zaznamenávat a uvádím jen ty nejhorší.

Typografické zpracování je (až na nepochopitelně vybraný font písma, který ruší tvarem i nepravidelnými mezerami) střízlivé a funkční (odlišení citací a podobně), poznámkový a citační aparát je také zpracován a užíván kvalifikovaně.

4. Celkové hodnocení

Těžko říci, jaké téma by si Dominika Paukertová vybrala, kdyby věřil jejich možnosti nebyl nezaviněně přivřen, v každém případě však zasluží pochvalu za to, jak se dokázala s konečným losem ztotožnit a jak úzkostlivě, ve variantách, se pokoušela metodicky zúžit a precizovat námět, který se upřesňování bytostně vzpírá. Cíl nakonec jasně formulovala již v úvodu: „Cílem této práce je zjistit, zda společenská věda dokázala anticipovat rychle se měnící technologii umělé inteligence dříve, než se jí dostalo podoby, jakou má dnes. To nám poskytne představu i o výpovědní hodnotě společenských věd pro oblasti přírodních věd.“ (str. 10) a již zde je samozřejmě obsaženo, co je dále v záměru i v realizaci explicitně rozvinuto, totiž možné dopady UI.

Popis umělé inteligence a historie jejího vznikání i reflektování jsou poučeně napsané, velmi poutavé čtení shromažďující z četných zdrojů známější i poměrně málo známé informace a signifikantní příběhy, které určitě obohatí všechny zájemce kromě skutečných specialistů. Trochu chybí systematictější důraz na dva okruhy: samotný pojem inteligence a umělé inteligence a jejich vymezení a dále naznačení způsobu, jak může UI vzniknout (souvisí s obojím, „umělostí“ i „inteligencí“).

Metodologická kapitola je napsaná s plným porozuměním symptomálnímu čtení a základu hermeneutiky, ač se obojím, ale legitimně, Dominika spíše jen inspirovala – ale tak, že postup přinesl plody.

Chybějí sice tradičně citovaní autoři (např. Dilthey, Ebeling, Gadamer, Heidegger [spíše v jiných souvislostech], Szondi). Volbu však lze obhájit, protože Paukertové nejde o teoretický diskurs, ale skutečně jen o použití hermeneutiky jako analytického nástroje, k čemuž jsou Hendlovy přehledné zásady textové hermeneutiky příhodné. A opakované „spirálové“ čtení v aluzi na Heideggera, jež opakovaně zdůrazňuje, skutečně průkazně umožňuje vhléd do dobře vybrané trojice zkoumaných autorů. A ne jen jich: „hluboké učení“ přináší Dominice „odměnou“ i správně chápaný kontext autorů dalších (za všechny Bruno Latour, Ortega y Gasset). O současné povaze *vědy* by samozřejmě bylo možné ne/plodně diskutovat v řadě kontextů a kritik, je však nutné mít na paměti, že o to v práci nejde. Hlavním cílem je průkaz, že „subtilní“, „měkké“ společenské vědy mohou být společensky nesmírně užitečné tím, že dokáží anticipovat přírodní, společenský a technický vývoj (resp. v obecných rysech vývoj společnosti a techniky a jeho dopad na společnost i přírodu). Domnívám se, že se autorce tento neobvyklý a v jistém smyslu odvážný pokus zdařil, což je hlavní výsledek práce. Kromě toho ovšem prokázala i schopnost analýzy náročné společenskovědní literatury, schopnost se učit a oceněhodnou schopnost epistemologické sebereflexe při analyticko-syntetické práci. To vše píšu s lítostí, protože jistá nedotaženost výkladu hlavně v teoretické části (znovu: definice inteligence, umělé inteligence) a hlavně skutečně obrovské množství jazykových a formálních chyb brání mnohem lepšímu hodnocení, jehož by práce autorky i text sám mohly jistě dosáhnout.

Vzhledem ke kladům práce, analytickým i výkladovým přínosům i aktuálnosti a originalitě tématu však **doporučuji diplomní práci k obhajobě** a navrhuji **hodnocení „dobře“ až „velmi dobře“**, v přesnějším vyjádření **8–11 bodů**. Výkon u obhajoby bude v tomto případě zvláště důležitý.